

6 Pivarstvo u Srbiji i regionu

U OVOM DELU . . .

Našu priču započinjemo istorijom pivarstva u Srbiji, zatim pratimo pivarski preporod i razvoj zanatskog pivarstva, te vrtoglave uspone i bolne padove srpskog hmeljarstva.

Na kraju vas podstičemo da se otisnete u istraživanje novih pivskih festivala, muzeja i pivara po Srbiji, ali i regionu.

- » Prva piva u Srbiji
- » Prve velike pivare
- » Mini pivare 19. veka
- » Aktuelne makropivare

Poglavlje 22

Istorijat pivarstva u Srbiji

Istoriju pišu pobednici. A kako se pivo u svojoj ranoj istoriji nikada nije nalazilo na pobedničkom postolju najpopularnijeg pića srpskih trpeza, prilično su šturi i podaci o tačnim počecima pivarstva u našoj zemlji.

Iako prvi i oskudni pisani tragovi o pivu u Srbiji datiraju još iz ranog srednjeg veka, čini se da se pivo na ovim prostorima zapravo pilo pre čak sedam milenijuma, u kućama praistorijskih Vinčanaca!

Tragovima prvih piva u Srbiji

Doduše, to nije bilo osvežavajuće, prozirno i penušavo pivo, kakvim ga danas zamišljamo, nego gusto slaboalkoholno piće slično bozi, koje su pila čak i deca. Tim stručnjaka, arheologa i pivara odlučio je da zasuče rukave i sa teorije pređe na praksu, pa su 2014. godine rekonstruisali izradu ovog piva iz Vinče prateći proces pripreme naših praistorijskih rođaka. U eksperimentu su korišćeni ječam, voda sa Kosmaja, borov i bagremov med koji su dodavani kao zaslađivači, a ubačene su čak i lokalne divlje jabuke.

Rezultat je... Pa... Recimo samo da bi poštenije bilo za pojavu prve proizvodnje piva na ovim prostorima pozvati se na sačuvano pismo kralja Vladislava (1234–1243), Svetostefansku hrisovulju kralja Milutina (1282–1321) ili Dečansku povelju kralja Stefana Dečanskog (1322–1331), iz kojih se može zaključiti da su u ovom

periodu veoma dobro znali za proces pravljenja piva i da su ga ispijali na dvorovima, u privatnim domaćinstvima i u manastirima. Sačuvani dokumenti nam otkrivaju i da su seljaci na posedima određenih vlastelinstava čak bili dužni da za vreme nekih praznika manastirima daju slad i hmelj.

Kao mrvice Ivce i Marice razbacane po raznim spisima i dokumentima, nalaze se retki tragovi dokaza da je u ovim vinskim krajevima ipak neprestano nastavljena proizvodnja piva, a naročito u 15. veku i za vreme despota Stefana Lazarevića. Međutim, značajni koraci unapred počinju da se dešavaju završetkom Austrijsko-turskog rata (1716–1718), nakon čega austrijska vojska pobeđuje Osmanlije, ulazi u Beogradsku tvrđavu i počinje naseljavanje Nemaca. A znate li šta znači dolazak Nemaca? Tako je – pivo. Mnogo piva!

U Beograd u ovom periodu stižu brojni pivski majstori koji započinju otvaranje prvih zanatskih radionica za proizvodnju piva i tzv. ručnih pivara i pivnica. Tokom dve decenije austrijske uprave, Beograd dobija naziv „Veseli grad“. Tih godina otvara se preko 200 gostionica, a srpski guverner, general Maruli, u izveštaju Carskom veću iz 1731. godine kaže: „Svaki nevaljalac koji ovamo dobegne, uzme jednu sobu pod kiriju, kupi bure ili dva piva, ili ih uzme na veresiju.“

Međutim, Turci ponovo osvajaju grad, a pivari odani svom pivu odlučuju da jednostavno pređu Dunav i Savu, pa proizvodnju nastavljaju u Pančevu i Zemunu, odakle će se pivo povremeno krišom švercovati u Beograd. Međutim, pivo će se na velika vrata u Beograd vratiti tek jedan vek kasnije.

Otvaranje prvih velikih pivara u Srbiji

UPAMTITE

Za slučaj da vas neko bude preslišavao, na dlan zapišite datum 22. maj 1722. i zapamtite da je baš tada u Pančevu nastala prva pivara u Srbiji koja ujedno važi i za najstariju pivaru na Balkanu. Kamen temeljac položio je Abraham Kepiš iz Požuna (Bratislava) i započeo je proizvodnju kapacitetom od 3300 kofa piva (nešto preko 1800 hektolitara, ukoliko nekim čudom ne znate da računate u kofama). Zakupci i vlasnici menjali su se sve dok sredinom 19. veka pivaru ne otkupljuje porodica Vajfert. Ovoga puta ipak ćete ostati uskraćeni za sve anegdote i detalje iz ovog perioda kako ne biste imali opravdanje da preskočite posetu Muzeju pivarstva Đorđe Vajfert (pogledajte poglavlje 25 „Pivski turizam u Srbiji i regionu“).

Posle Pančevačke pivare, ubrzo počinju da se otvaraju i druge industrijske pivare širom Vojvodine, a zatim i do samog juga Srbije. Najpre grupa nemačkih doseljenika osniva Vršačku pivaru 1730. godine, da bi petnaest godina kasnije i nekadanašnji Veliki Bečkerek dobio svoju pivaru koju pokreće bavarski pivarski majstor Sebastijan Kracajzen. Ova zrenjaninska pivara će narednih 130 godina otakati pivo isključivo u burad.

SLIKA 22-1:
Prva pivara u
Srbiji i najstarija
pivara na
Balkanu nastala
je 1722. godine u
Pančevu.

Jedna od naših najpoznatijih pivara nastala je u Apatinu 1756. godine, kada joj je Carska komora iz Beča odobrila rad, a ova odmah krenula sa udarničkom proizvodnjom od 12.000 hektolitara godišnje. Bečejska pivara morala je da čeka osni- vanje sve do 1806. godine, kada nemački kolonista Rajh započinje pravljenje piva i to na potpuno zanatski način.

SLIKA 22-2:
Fotografija
Apatinske pivare
iz 1900. godine,
na kojoj se vide
i radnici koji su
izrađivali burad
unutar kačarske
radionice.

Jagodinsku pivaru pokreće 1852. godine Smederevac Filip Stanković, da bi je nekoliko decenija kasnije preuzelo akcionarsko društvo s pretežno češkim kapi- talom. Valjevo može da zahvali Dimitriju Mitroviću što im je podigao pivaru 1860. godine, iako se drastičan skok kvaliteta piva dogodio nakon što u ovo naselje sti- že bavarski pivar Jozef Ajhinger. Neka ostane zapisano i da je parnu pivaru Niš iz- gradio Jovan Apel iz Aleksinca 1884. godine, da je dobro poznatu pivaru u Čela- revu osnovao 1892. Lazar Dunderski, a da je Zaječar svoju „Akcionarsku pivaru“ dobio tek krajem 19. veka, 1895. godine, kada se pivo proizvodilo na zanatski na- čin – i to samo punjenjem buradi.

ČIČA S NASLOVNIH STRANA

Radosni čiča s penušavim pivom u ruci, koji nam se decenijama smešio s jagodinskih piva, sigurno je najprepoznatljivije lice sa etiketa domaćih piva u Srbiji. U pitanju je Milosav Mitrović (1892–1961), zvani Losa, veliki ljubitelj jagodinskog piva. Deda Losa je bio učesnik Prvog svetskog rata iz kog je izašao teško ranjen, zbog čega su mu amputirane obe noge. Ovaj strastveni pivopija često je odlazio u Jagodinu čezama i konjima kako bi svoje omiljeno pivo ispijao u poznatoj „Šarenoj kafani“. Baš tu je i upoznao radnike iz komercijale Jagodinske pivare, kojima se Losa veoma svideo, pa su ga pitali smeju li da ga fotografišu. Nakon dogovorenog susreta i fotografisanja, čiči je doctana velika čaša penušavog piva, a deda Miroslav je za uvek postao prepoznatljiv lik i simbol ove pivare. Kažu da se Losa izuzetno obradovao kada je ugledao prvu etiketu sa svojim likom i da je pričao da mu je to bolja nagrada od odlikovanja za borbu. Nakon ovoga, čiča je imao pravo da besplatno pije u svakoj kafani ili restoranu u kojem se prodavalo „Jagodinsko pivo“.

SLIKA 22-3:
Milosav Mitrović
zvani Losa,
najprepoznatljivije
je lice sa etiketa
domaćih piva.